

บทบาทเชิงรุกของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

นายสุประวัติ สมดี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PRO-ACTIVE ROLE OF THE COURT IN CLASS ACTION.

Mr. Suprawat Somdee

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

491332

สุประวัติ สมดี : บทบาทเชิงรุกของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม. (PRO-ACTION ROLE OF THE COURT IN CLASS ACTION) อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร. อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, อ.ที่ปรึกษาร่วม : อาจารย์ ดร. วรณชัย บุญบำรุง, 202 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาบทบาทของศาลไทยในด้านการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ว่าศาลไทยควรกำหนดบทบาทของคนในลักษณะเชิงรับหรือเชิงรุกอย่างไร โดยเฉพาะหากศาลเลือกใช้บทบาทในเชิงรุกแล้ว ศาลควรดำเนินกระบวนการพิจารณาในลักษณะอย่างไรเพื่อที่จะอำนวยความสะดวกธรรมให้แก่คู่ความ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาและวิจัยพบว่า แม้รูปแบบของระบบกฎหมายไทยจะเป็นระบบประมวลกฎหมายอันจัดอยู่ใน ส่วนของระบบได้สว่น อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติแล้ว การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลไทยจะมีแนวโน้มใน ลักษณะระบบกล่าวหาซึ่งส่งผลให้บทบาทของศาลไม่ว่าจะเป็นในด้านการค้นหาข้อเท็จจริงหรือด้านการควบคุมกระบวนการ พิธีกรรมเป็นในลักษณะเชิงรับ กล่าวคือ ศาลจะวางตัวเป็นเพียงกรรมการในการตัดสินคดีโดยจะคำนึงถึงหลักความ ประสงค์ของคู่ความเป็นสิ่งสำคัญ ศาลจะไม่ค่อยเข้าไปก้าวกาล่งหรือยุ่งเกี่ยวกับการพิจารณา แต่จะปล่อยให้คู่ความเป็นผู้ กำหนดทิศทางในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเอง ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการที่นักกฎหมายไทยในยุคแรกได้รับการ อบรมศึกษาจากประเทศอังกฤษอันเป็นต้นกำเนิดแห่งระบบกล่าวหา รวมทั้งค่านิยมที่ปลูกฝังให้เชื่อในเรื่องการวางเฉย ของศาลต่อการพิจารณาคดีที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

สืบเนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเป็นกระบวนการวิธีพิจารณาความวิสามัญที่ให้อำนาจผู้เสียหายรายหนึ่ง (โจทก์หรือผู้แทนกลุ่ม)มีอำนาจที่จะดำเนินคดีแทนตนเองและเพื่อผู้เสียหายรายอื่นๆ(สมาชิกกลุ่ม)ซึ่งอยู่ภายใต้ ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน แม้กฎหมายจะกำหนดให้ศาลจะต้องแจ้งคำบอกกล่าวให้แก่ผู้เสียหายรายอื่นๆนั้น เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นแสดงเจตนาออกจากกลุ่ม อย่างไรก็ตามคงจะเป็นไปไม่ได้อย่างแน่นอนที่จะทำให้ ผู้เสียหายในแต่ละคดีที่ศาลได้อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นได้ทราบคำบอกกล่าวดังกล่าวได้ทุกคน เนื่องจากมี ผู้เสียหายจำนวนมากซึ่งอาจมีบางกรณีที่ไม่อาจส่งคำบอกกล่าวถึงที่อยู่ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างถูกต้อง จึงทำให้บุคคล เหล่านั้น ไม่อาจทราบสิทธิและหน้าที่ของตนที่จะต้องผูกพันตนตามกระบวนการพิจารณาและคำพิพากษา นอกจากนี้แล้ว แม้ว่าสมาชิกกลุ่มจะทราบคำบอกกล่าวหรือไม่ก็ตาม แต่เมื่อศาลได้อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว จะทำให้โจทก์เป็น ผู้มีอำนาจดำเนินคดีแทนสมาชิกกลุ่ม ซึ่งโจทก์อาจใช้สิทธิดังกล่าวไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควรได้ ประกอบกับผลคำ พิพากษาในกระบวนการพิจารณาแบบกลุ่มจะผูกพันสมาชิกกลุ่มที่มีได้แสดงเจตนาออกจากกลุ่ม (ระบบ Opt-Out) ดังนั้นใน กรณีที่สมาชิกกลุ่มบางส่วนไม่ได้รับคำบอกกล่าวให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่รวมทั้งผลของการที่ไม่ได้แสดงเจตนาออก จากกลุ่ม อาจมิได้แสดงเจตนาไว้ในขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา ทำให้เสียสิทธิ ดังนั้นบทบาทของศาลในการควบคุม กระบวนการพิจารณาเพื่อคุ้มครองให้เกิดความถูกต้องและเป็นธรรมแก่สมาชิกกลุ่มที่ไม่มี โอกาสคุ้มครองตนเองได้อย่าง เต็มที่ จึงเป็นบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่ง

สาขาวิชา นิติศาสตร์ ลายมือชื่อนิติศ
 ปีการศึกษา 2549 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

4686346034 : MAJOR LAWS

KEY WORD : CLASS ACTION/ SUPERVISE / REPRESENTATIVE/ GROUP MEMBERS

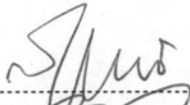
SUPRAWAT SOMDEE : PRO-ACTIVE ROLE OF THE COURT IN CLASS ACTION.

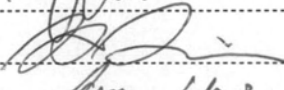
THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. DR. APIRAT PETCHSIRI, THESIS CO-ADVISOR : DR. WANNACHAI BOONBUMRONG, 202 pp.

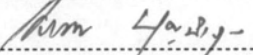
This Thesis aims to study the roles of the Thai Court in respect of its power to supervise class action procedure. This is to analyze whether such roles should be active or passive. In addition, if the roles should be active, how the Court carries out of proceeding for providing the parties or related persons with justice as much as possible.

Based on research and study, the legal system of Thailand is a code system, which is also considered an inquisitorial system. However, in practice, the trial proceeding of the Thai Court tends to be accusatorial system. As such, the roles of the Thai Court, including its roles to find out factual matter and to control the trial proceeding, are likely passive. That is to say, the Court performs its roles as a referee of dispute and the direction of proceeding is subject to the parties' will. It is likely that the tradition may cause problems to class action procedure.

Class action procedure is an extraordinary procedure, which empowers one injured person (plaintiff or representative of group) to bring a case to the court by himself and on behalf of other persons, who are injured due to the same factual and legal cause (group members). The law provides that the Court has to inform other injured persons of the case brought to the Court so that other injured persons can exercise their option to walk out of the group (opt-out). Nevertheless, it is not feasible that all injured persons can be aware of the notification of the Court. This is because there may be a large number of injured persons in one case and the notification cannot be sent to the proper address of some injured persons. As a result, such injured person cannot be aware that they have to be bound to the trial proceeding and the Court's judgment. Moreover, regardless of whether the group members are aware of the notification or not, if the Court permits the class action procedure, the plaintiff or the representative of the group shall be empowered to precede the case. In this respect, it is possible that the plaintiff may seize this opportunity to arrange for unfair settlement, for e.g. come to an agreement with the defendant, to carry out of proceeding for his own benefit, or to do anything, which may result in damages to the group members. Therefore, the Court's supervising roles in class action procedure are deemed the most vital element of the entire process.

Field of study... Laws..... Student's signature.....

Academic year... 2006..... Advisor's signature.....

Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความกรุณาของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังที่ผู้เขียนจะได้กล่าวต่อไปนี้ กล่าวขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ ท่านอาจารย์ที่ปรึกษา และ อาจารย์ ดร.วรรณชัย บุญบำรุง ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่านมาอบรมสั่งสอนความรู้และข้อแนะนำอันมีค่าทั้งมีประโยชน์ในการจัดทำวิทยานิพนธ์

ผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สำเริง เมฆเกรียงไกร ท่านประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ เป็นอย่างสูงที่ได้สละเวลามาเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ และใคร่ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ธานีศ เกศวพิทักษ์ ท่านอาจารย์จรัญ ภักดีธนากุล และท่านอาจารย์จันทิมา เพียรเวช ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาให้ความรู้ คำแนะนำ ความเห็น และความเมตตาในการเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำวิทยานิพนธ์

นอกจากนี้ ผู้เขียนใคร่ขอขอบพระคุณ คุณแม่สิณีนุช สมดี คุณปิยะลักษณ์ บุญญกุล สมดี คุณแม่บุญยิ่ง บุญญกุล คุณประคิษฐ์ คุณมณีภร คุณธีระวุฒิ คุณเสถียร เป็นอย่างสูงที่สนับสนุนและเป็นแรงใจให้ผู้เขียนทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงได้ รวมทั้งครอบครัวและบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ช่วยเหลือให้กำลังใจตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช

บทที่

1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	9
1.3 สมมติฐานของการศึกษาวิจัย.....	9
1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย	10
1.5 วิธีการศึกษาวิจัย	10
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย.....	10

2 แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทของศาลและแนวความคิดพื้นฐานหลักกฎหมาย เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และบทบาทของศาลในการดำเนินแบบกลุ่ม

2.1 แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทของศาล	11
2.1.1 บทบาทของศาลในการค้นหาข้อเท็จจริง.....	11
2.1.1.1 แนวความคิดเรื่องการค้นหาข้อเท็จจริงของศาล	12
ก. ระบบกล่าวหา	12
ข. ระบบไต่สวน	16
ค. วิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของทั้งสองระบบ	18
2.1.1.2 บทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริงตามระบบกฎหมาย Common Law และ Civil Law.....	19
ก. การเริ่มต้นคดี.....	19
ข. การดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริง	20
ค. การตัดสินคดี.....	28
2.1.2 บทบาทของศาลในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณา	30

บทที่	หน้า
2.1.3 บทบาทของศาลในการบริหารจัดการคดี (Case Management)	32
2.1.3.1 ความหมายของการบริหารจัดการคดี.....	35
2.1.3.2 วัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการคดี.....	35
2.1.4 บทบาทของศาลในการใช้วิธีทางเลือกอื่นๆในการระงับข้อพิพาท	36
2.2 แนวความคิดพื้นฐานและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	39
2.2.1 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม	39
2.2.1.1 แนวความคิดในการจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	39
2.2.1.2 คุณสมบัติของผู้แทนกลุ่ม	40
2.2.2 แนวความคิดและที่มาของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมาย Common law	41
2.2.3 แนวความคิดและที่มาของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมาย civil law	42
2.2.4 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	43
2.2.5 แนวความคิดของบทบาทของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	45
3 บทบาทการควบคุมกระบวนการพิจารณาของศาลต่างประเทศในการดำเนินแบบกลุ่ม	46
3.1 การอนุญาตการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	46
3.1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	46
3.1.2 ประเทศออสเตรเลีย	55
3.1.3 ประเทศแคนาดา	57
3.2 การพิจารณาคดีแบบกลุ่ม.....	58
3.2.1 การแจ้งการบอกกล่าว	58
3.2.1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา	58
3.2.1.2 ประเทศออสเตรเลีย.....	61
3.2.1.3 ประเทศแคนาดา.....	63
3.2.2 การเพิ่มและลดของสมาชิกกลุ่ม.....	65
3.2.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา	65
3.2.2.2 ประเทศออสเตรเลีย.....	66
3.2.2.3 ประเทศแคนาดา.....	66
3.2.3 การยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	67
3.2.3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	67

บทที่	หน้า
3.2.3.2 ประเทศออสเตรเลีย.....	67
3.2.3.3 ประเทศแคนาดา.....	68
3.2.4 การถอนฟ้องและการประนีประนอมยอมความ.....	69
3.2.4.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	69
3.2.4.2 ประเทศออสเตรเลีย.....	71
3.2.4.3 ประเทศแคนาดา.....	73
3.3 การทำคำพิพากษา.....	75
3.3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	75
3.3.2 ประเทศออสเตรเลีย.....	77
3.3.3 ประเทศแคนาดา.....	79
4 วิเคราะห์บทบาทของศาลไทยในการดำเนินแบบกลุ่ม.....	83
4.1 อำนาจหน้าที่ของศาลไทยตามร่างกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	83
4.1.1 การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	85
4.1.1.1 ประเภทของคดีที่อาจร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้.....	87
4.1.1.2 คุณสมบัติของโจทก์หรือผู้แทนกลุ่มที่ศาลอาจอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้.....	91
4.1.1.3 คุณสมบัติของสมาชิกกลุ่มที่ศาลอาจอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้.....	101
4.1.1.4 เงื่อนไขประการอื่นๆของคดีที่ศาลอาจอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้.....	108
4.1.2 การพิจารณาคดีแบบกลุ่ม.....	115
4.1.2.1 การแจ้งการบอกกล่าว.....	115
4.1.2.2 การแบ่งกลุ่มย่อย.....	124
4.1.2.3 กระบวนการพิจารณาก่อนสืบพยาน.....	125
4.1.2.4 การอนุญาตให้ผู้เสียหายเข้าแทนที่ผู้แทนกลุ่ม.....	129
4.1.2.5 การยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	130
4.1.2.6 การถอนฟ้องและการประนีประนอมยอมความ.....	132
4.1.2.7 การเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตโคตุลาการชี้ขาด.....	137
4.1.2.8 การควบคุมเรื่องค่าตอบแทนทนายความ.....	137
4.1.3 การทำคำพิพากษาและการกำหนดค่าเสียหายของสมาชิกกลุ่ม.....	146
4.1.4 การอุทธรณ์และการดำเนินคดีแบบกลุ่มในศาลสูง.....	152

บทที่	หน้า
4.2 ปัญหาอันเป็นอุปสรรคต่อบทบาทเชิงรุกของศาลไทยในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	157
4.2.1 อิทธิพลของระบบกฎหมาย Common Law	157
4.2.2 จารีตปฏิบัติของผู้พิพากษา.....	158
4.2.3 การขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาความแพ่งที่ถูกต้อง และเป็นธรรมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม.....	159
4.3 แนวทางการแก้ไขปัญหาอันเป็นอุปสรรคต่อบทบาทเชิงรุกของศาลไทยใน การดำเนินคดีแบบกลุ่ม	160
 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	 163
 รายการอ้างอิง	 175
 ภาคผนวก	 180
 ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	 202